

לפרשת שלח – תשע"ו

הבמצרים

פרופ' יהושע שוורץ

פרשת שלח מספרת על שליחת המרגלים. לפי מצוות ד' שלח משה לארץ כנען שנים עשר אנשים מראשי העם שיתורו את ארץ כנען (יג: א-כ):
(א) וַיִּדְבֹר יְקֹנָן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) שְׁלַח־לָךְ אַנְשִׁים וַיְתַרְוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אָנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

הם נתבקשו לבדוק את התנאים בארץ ואם ניתן יהיה לכבוש אותה (יג: ז-כ):
(יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנֹגֵב וְעַלִּיתֶם אֶת־הַהָר: (יח) וְרֵאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מִה־הָאָרֶץ וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזַק הוּא הַרְפָּה הַמַּעֵט הוּא אִם־רַב: (יט) וְמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטֹּבָה הוּא אִם־רָעָה וְמָה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהֶן הַבְּמַחְנִים אִם בְּמַבְצָרִים: (כ) וְמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם־רְזָה הַיִּשְׁבָּה עַץ אִם־אֵין וְהִתְחַזְקֶתֶם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיְמִים יָמִי בְּפוּרֵי עֲנָבִים:

המרגלים עשו את שליחותם ובשובם הודיעו שהארץ פורה מאד אבל עשרה מהם אמרו כי לא יעלה בידי ישראל לכבוש אותה (יג: כז-כח):
(כז) וַיֹּסְפוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנֹן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֵלֶב וְדָבַשׁ הוּא זֶה־פְרִיָּהּ: (כח) אָפֶס כִּי־עַד הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם־יְלָדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם:

אני אתרכז רק בנקודה אחת מתוך הפסוקים. המרגלים מבקשים לבדוק: "הַבְּמַחְנִים אִם בְּמַבְצָרִים", זאת אומרת האם הכנענים יושבים במחנות אהלים ובכפרים פתוחים, או במבצרים, בערים מוקפות חומה ובצורות. התשובה של המרגלים הייתה: "הָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד". רש"י במדבר פרק יג פסוק יח פירש (על-פי תנחומא במדבר ו): "החזק הוא הרפה - סימן מסר להם, אם בפרזים יושבין, חזקים הם שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין, חלשים הם". המרגלים, כפי שראינו, ענו שערי כנען הן גדולות ובצורות וכנראה גם חזקות.

ברצוני להציג בקיצור מצב ביצורי הערים בתקופת הברונזה המאוחרת (ברונזה מאוחרת [1600-1450 לפנה"ס], ברונזה מאוחרת IIa [1450-1300 לפנה"ס], ברונזה מאוחרת IIb, [1300-1200] 'ערב כיבוש ארץ כנען על-ידי בני ישראל כפי שמתואר בספרי יהושע ושופטים).

באופן כללי נראה שהמרגלים דייקו. בחלק גדול מהאתרים שנחפרו ניתן להבחין בהמשך השימוש בחומות מתקופת הברונזה התיכונה הקודמת (1600-2200 לפנה"ס). כך בחצור בראשית תקופת הברונזה המאוחרת המשיכו להשתמש בחומת הסוגרים הקדומה יותר, אך במשך הזמן החליפו אותה כנראה בחומה אחרת לא עבה וחומת הסוגרים נעלמת. במגידו נתגלה קטע של ארמון שקירו החיצוני הוא חומתה של מצודת העיר. במשך הזמן החליפו את ביצורי העיר וחזקו אותה שהרי מגידו עמדה במצור במשך שבעה חדשים עד שנכנעה בפני צבאות תחותמס הג' בשנת 1482 לפנה"ס. חומת בית-שאן שנבנתה בתקופת הברונזה המאוחרת נבנתה כגוש לבנים מאסיבי 3 מטר בערך. רוחבה של חומת תל אבו-הואם (מדרום למפרץ חיפה) הייתה בערך 2 מטר. בשכם ובגזר הייתה המשכיות מהתקופה הקודמת וקטע של חומת עזה בתקופה זו, השייכת לביצור נתגלה בחפירות. עזה באותו זמן הייתה בירת השלטון המצרי בכנען. גם תבליטים מצריים הראו את חומות הערים כמו תבליט המצרי שמראה את כיבוש אשקלון וחומת העיר.